

Teppo Kröger

Sosiaalipalvelujen tutkimus ja sosiaalityö

Tämän artikkelin tarkoituksena on pohtia sosiaalipalvelujen tutkimuksen ja sosiaalityön suhdetta. Sosiaalipalvelut ovat nykyisin monen tieteenalan tutkimuskohteena. Yhteiskuntatieteilijöistä niin sosiologit kuin sosiaalipoliitikot ovat etenkin 1990-luvusta lähtien kiinnittäneet kasvavassa määrin huomiota sosiaali- ja muihin hyvinvointipalveluihin. Myös hallinto- ja taloustieteilijät ovat osallistuneet hyvinvointipalveluista käytävään keskusteluun. Sosiaalipolitiikassa sosiaalipalvelut ymmärretään nykyisin keskeiseksi osaksi hyvinvointivaltion toimenpiteitä ja siten tutkimuksen olennaiseksi kohteeksi. Sosiaalityössä suhtautuminen sosiaalipalveluihin on sen sijaan ollut ambivalentimpaa. Osa sosiaalityön tutkijoista on ollut kiinnostunut sosiaalipalveluista, mutta ammattina sosiaalityö on tehnyt eron itsensä ja sosiaalialan muiden ammattien välille. Laajimmassa sosiaalipalveluissa, kuten lasten päivähoidossa sekä vanhojen ja vammaisten ihmisten palveluissa, sosiaalityöntekijät ovat vain pieni ammattiryhmä, mikä on vähentänyt sosiaalityön tutkimuksen kiinnostusta kyseisiin palveluihin. Kysyn kuitenkin tässä tekstissä, kannattaako sosiaalityön jättää palvelujärjestelmien tutkimista vain muiden tieteenalojen huoleksi. Mitä sosiaalipalvelujen tutkimuksella on annettavanaan sosiaalityölle?

Artikkeli lähtee liikkeelle sosiaalityön ja sosiaalipalvelujen käytäntöjen yhteenkietoutumisen pohdinnalla. Tämän jälkeen teen tiiviin kirjallisuuskatsauksen siihen, millaista sosiaalipalvelututkimusta Suomessa ja muualla on tehty. Jäsenän sosiaalipalvelututkimuksen kent-

tää sen kolmen keskeisen tutkimusorientaation nojalla. Tämän kautta päädyn pohtimaan artikkelin pääkysymystä: mihin sosiaalityö tarvitsee sosiaalipalvelututkimusta?

Sosiaalipalvelut sosiaalityön kohteena, menetelmänä ja kontekstina

Sosiaalityön tutkimus määrittynyt ja rajautuu ennen kaikkea sen perusteella, kuinka sosiaalityö määritellään. Sosiaalityön määritteleminen kiistattomalla tavalla ei kuitenkaan ole helppo tehtävä. Suuri osa sosiaalityön kirjallisuudesta onkin itse asiassa keskittynyt tähän identiteettitehtävään: pohtimaan sitä, mitä sosiaalityö on ja mitä se ei ole. Määrittelyn vaikeutta lisää se, että sosiaalityön toimintamuodot ovat moninaisia ja ne poikkeavat eri yhteiskunnissa ja kulttuureissa suuresti toisistaan. Samankin yhteiskunnan sisällä sosiaalityö on erilaista eri aikakausina. Myös alueelliset erot saattavat olla merkittäviä.

International Federation of Social Workers, sosiaalityön ammattikunnan globaalin tason edustaja, on tästä huolimatta pyrkinyt etsimään asioita, jotka yhdistävät kaikkea eri puolilla maailmaa tehtävää sosiaalityötä. Monivuotisen valmistelutyön ja pitkällisten neuvottelujen jälkeen IFSW hyväksyi vuonna 2000 uuden sosiaalityön määritelmän, jonka mukaan sosiaalityön tavoitteena on lisätä hyvinvointia edistämällä yhteiskunnallista muutosta, ihmissuhdeongelmien ratkaisua, elämänhallintaa ja itsenäistymistä (IFSW 2000). Sosiaalityön peruserätyksi mainitaan ihmisoikeudet ja yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus. Sosiaalityön toimintamuodot ulottuvat IFSW:n mukaan yksilökohtaisesta psykososiaalisesta työstä sosiaalipolitiikkaan, suunnitteluun ja kehittämistyöhön osallistumiseen. IFSW määrittelee sosiaalityöksi myös toiminnan, jolla ihmisiä autetaan saamaan heidän tarvitsemansa yhteiskunnan palvelut ja tuet sekä vielä sosiaalisen ja poliittisen toiminnan, jolla pyritään vaikuttamaan sosiaali- ja talouspolitiikan kehittämiseen.

Ammattikunnan korkeimman kollektiivisen auktoriteetin omaksu- ma määritelmä sosiaalityölle on siten hyvin laaja ja sen mukaan myös palvelujärjestelmän rakentaminen ja ihmisten tarpeista nouseva kehittäminen on sosiaalityötä. Sosiaalityö nähdään tiettyjen tarkkaiden ammatillisten käytäntöjen sijaan ihmisoikeuksia ja sosiaalista kehitystä edistämään pyrkivänä yleisorientaationa, jota voidaan soveltaa hyvin monenlaisissa tilanteissa ja toimintaympäristöissä. Jopa poliittinen toiminta näiden päämäärien hyväksi lasketaan sosiaalityöksi. On siten selvää, ettei IFSW vedä tarkkaa rajaa sosiaalityön ja sosiaalipolitiikan välille, vaan sosiaalipoliittinen vaikuttaminen nähdään pikemminkin yhdeksi osaksi sosiaalityön menetelmäkirjoa. Sosiaalipal-

velut ovat muiden hyvinvointipalvelujen tapaan siten *sosiaalityön* vaikuttamistoiminnan kohde.

Toiseksi sosiaalipalvelut – kuten muutkin hyvinvointipalvelut – voidaan nähdä myös sosiaalityön välineenä tai menetelmänä. Jorma Sipilä (1989, 218) esitti jo viisitoista vuotta sitten huomattavan osan sosiaalityöstä olevan luonteeltaan palvelutyötä. Palvelutyö-termi sopi hänen mukaansa erityisen hyvin kuvaamaan sosiaalityössä annettavaa neuvontaa ja ohjausta etsittäessä yhdessä asiakkaan kanssa hänelle sopivia palveluja. Sosiaalityöntekijää ei kuitenkaan vielä tällöin nähty palvelujen aktiivisena koordinaattorina tai välittäjänä. Näitä rooleja sosiaalityöntekijöille on Suomessa alettu tarjota vasta case management -keskustelun rantauduttua maahamme 1990-luvulla. Yhdessä Merja Ala-Nikkolan ja Heli Valokiven kanssa Sipilä suomensi case management -termin yksilökohtaiseksi palveluohjaukseksi ja esitti, että se on paitsi tapa harjoittaa palveluhallintoa myös yksi sosiaalityön menetelmä (Ala-Nikkola & Sipilä 1996; Ala-Nikkola & Valokivi 1997). Palveluohjauksen käsite on sittemmin juurtunut Suomeen ja sen kehittämisen tarve on palvelujärjestelmän hajanaisuuden johdosta yleisesti hyväksytty.

Britanniassa palveluohjaus ja asiakkaiden palvelukokonaisuuksien suunnittelu ja hallinnointi on 1990-luvun kuluessa itse asiassa muodostunut sosiaalityöntekijöiden ammattikunnan keskeisimmäksi työtehtäväksi ja paljolti syrjäyttänyt sosiaalityön aiemmat painopisteet (Cree 2002). Suomessa tuskin mennään näin pitkälle ja siitä, kuuluuko palveluohjauksen toteuttaminen sosiaalityöntekijöille, vallitsee täällä erilaisia käsityksiä. Viimeaikaisissa kokeiluissa palveluohjaajiksi on rekrytoitu lähinnä ammattikorkeakoulutettuja sosionomeja. Sosiaalityöntekijät ovat joka tapauksessa aina tehneet palveluneuvontaa ja palvelujärjestelmän tarjoamien mahdollisuuksien käyttäminen asiakkaan ja hänen perheensä hyväksi on jo perinteisesti kuulunut sosiaalityön keskeisiin menetelmiin. Niin lastensuojelussa, vammaispalveluissa kuin muillakin sosiaalityön kentillä sosiaalityöntekijät hyödynnevät sosiaalipalvelujen tarjoamia vaihtoehtoja pyrkiessään vastamaan asiakkaidensa tarpeisiin ja parantamaan heidän olosuhteitaan.

Suomalaisessa yhteiskunnassa hyvinvointipalvelujärjestelmä on kuitenkin paitsi sosiaalityön kohde ja menetelmä myös sen organisaattorinen konteksti. Ylivoimaisesti suurin osa suomalaisesta sosiaalityöstä tehdään julkisen palvelujärjestelmän sisällä. Tällöin on selvää, että palvelujärjestelmän rakenteet vaikuttavat voimakkaasti sosiaalityön ammatin tehtävänantoon ja mahdollisuuksiin toteuttaa myös profession itselleen asettamia päämääriä. Erityisesti sosiaalipalvelujärjestelmä toimii Suomessa sosiaalityön peruskontekstina, sosiaalityön kotikenttänä. Tällä palvelusektorilla ja sosiaalityön ammatilla on paljon yhteistä ja jaettua. Juuri sosiaalityön koulutuksen saaneet hyvinvointivaltion ammattilaiset ovat paikallistasolla vastanneet sosiaalipalvelujen rakentamisesta. Ilman sosiaalihuoltajakoulutusta ja sen

läpikäyneiden ihmisten vuosikymmenten aikana paikallistasolla teemmää työtä ei nykyisenlaista palvelujärjestelmää olisi olemassa. Monessa kunnassa sosiaalihuoltajat ajoivat sosiaalipalvelujen rakentamisen lävitse paikallisesta vastustuksesta huolimatta (ks. esim. Kröger 2000). Yhä edelleenkin suurella osalla kuntatason sosiaalipalvelujen johtajista on sosiaalityön koulutustausta ja pitkä kokemus käytännön sosiaalityöstä. Sosiaalityön arvot ja päämäärät ovat merkittävässä määrin ohjanneet suomalaisten sosiaalipalvelujen rakentamista.

Sosiaalityö on virallisesti yksi sosiaalipalvelu muiden joukossa, mutta käytännössä se muodostaa sosiaalipalvelujärjestelmän ammatillisimman ytimen. Samaan aikaan juuri sosiaalipalvelujärjestelmä toimii sosiaalityön peruskontekstina. Sosiaalityötä tehdään runsaasti kuitenkin myös muissa konteksteissa, vieraskentillä, joilla sosiaalityöllä ei ole valta-ammatin asemaa. Sosiaalityön vieraskentillä organisaatioiden keskeisimmät tavoitteet ja toimintamuodot eivät nouse sosiaalityöstä vaan toisten professioiden ammatillisesta ajattelusta. Sosiaalityön tekeminen muodostuu tällöin erityisen haastavaksi ja vaativaksi. Sosiaalityön ja sosiaalipalvelujärjestelmän välillä on joka tapauksessa historiallinen ja organisatorinen erityiside. Yhtäältä sosiaalityön ammattikunta on paikallistasolla pitkälti vastannut sosiaalipalvelujen rakentamisesta ja hallinnoimisesta, mutta toisaalta palvelujärjestelmä asettuu myös sosiaalityön kohteeksi, välineeksi ja peruskontekstiksi. Sosiaalityö ja sosiaalipalvelut eivät ole toistensa synonyymeja mutta etenkin pohjoismaisessa hyvinvointiyhteiskunnassa ne ovat toisiinsa monin tavoin kietoutuneita.

Sosiaalipalvelujen teoreettisesti orientoitunut tutkimus

Jaan tässä sosiaalipalveluihin kohdistuvan sinänsä hyvin heterogeenisen yhteiskuntatutkimuksen perusorientaationsa perusteella kolmeen osaan. Erottelen toisistaan teoreettisesti orientoituneen, hallinnollisesti orientoituneen ja käytäntöjen kehittämiseen orientoituneen sosiaalipalvelututkimuksen. Tämä jäsenitys muistuttaa jossain määrin Jürgen Habermasin jo vuonna 1968 esittämää kuulua kolmijakoa hermeneuttiseen, tekniseen ja emansipatoriseen tiedonintressiin (Töttö 1982). Kaikkien ideaalityyppisten jaottelujen tapaan myös tässä esitetty sosiaalipalvelututkimuksen kolmijako yksinkertaistaa todellisuutta eikä tee oikeutta koko tutkimuskentän tai yksittäistenkään tutkimusten moninaisuudelle. Se on monien vaihtoehtojen joukossa vain yksi mahdollinen tutkimuskentän jäsenystapa. Yksittäisten tutkimusten esittely jää tässä väistämättä hyvin pintapuoliseksi eikä kaikkia merkittäviä tutkimuksia voida edes mainita. En erottele tässä toisistaan tutkimusta, joka kohdistuu sosiaalipalveluihin (social care services/personal social services) ja tutkimusta, joka kohdistuu hoivaan (caring/care/social care), sillä ne muodostavat tutkimuskentässä pikem-

min yhden kokonaisuuden kuin kaksi erillistä keskustelua. Hallinto- ja taloustieteiden tutkimusta sosiaalipalveluista ei tässä käsitellä.

Teoreettisesti merkittävimmän panoksen sosiaalipalvelujen yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen on antanut naistutkimus. Pitkästi naistutkimuksen ansiosta sosiaalipalvelut tunnistettiin viimein 1990-luvulla yhtä merkittäväksi osaksi hyvinvointivaltiota kuin rahamuotoiset sosiaaliturvaetuudet. Pohjoismainen naistutkimus on tutkinut erityisesti sosiaalipalvelusektorin pienipalkkaisia hoivatyöntekijöitä, jotka ovat lähes poikkeuksetta naisia (esim. Eliasson 1994; Szebehely 1995; Tedre 1999). Norjalaisen Kari Wærnessin (1985; 1987) käsitteet hoivatyö ja hoivarationaalisuus ovat jo vakiintuneet alan peruskäsitteiksi. Anneli Anttonen (1990) on samoin jo pitkään puhunut sosiaalivakuutusvaltion rinnalla olevasta sosiaalipalveluvaltiosta. Pohjoismaisten hyvinvointivaltioiden keskeiseksi ominaispiirteeksi onkin tunnistettu niiden painottuminen nimenomaan palveluihin (esim. Sipilä 1997). Sosiaalipalvelujen universalismista on myös kirjoitettu paljon ja tehty esimerkiksi käsitteellinen jako heikon universalismin ja vahvan universalismin välille (Kröger & Anttonen & Sipilä 2003).

Eryyksen kriittisesti naistutkimus on suhtautunut Gösta Esping-Andersenin (1990) käsitteisiin ja pyrkinyt rakentamaan niille vaihtoehtoisia teoreettisia malleja, jotka huomioisivat naisten ja miesten erilaisen suhteen hyvinvointivaltioon (esim. Lewis 1992; Orloff 1993; Lister 1994). Naistutkijoiden huomio on paljolti kiinnittynyt juuri sosiaalipalveluihin, sillä ne osaltaan mahdollistavat naisten osallistumisen palkkatyöhön ja siten heidän taloudellisen itsenäisyytensä (esim. Julkunen 1993; Lewis 1998). Useat tutkijat ovat toisaalta kokeilleet Esping-Andersenin hyvinvointiregimien soveltuvuutta sosiaalipalvelujen vertailututkimukseen eivätkä he ole päätyneet kovin kauas hänen hyvinvointivaltiotyypeistään (esim. Gustavsson 1994; Alber 1995; Anttonen & Sipilä 1996).

Brittiläinen naistutkimus on 1980-luvulta lähtien kunnostautunut erityisesti näkymättömän hyvinvointivaltion eli paljolti naisten vastuulla olevan palkattoman omaishoidon esiinnostamisessa ja tutkimisessa (esim. Finch & Groves 1983; Glendinning 1983; 1992; Ungerson 1987; Twigg 1992; ks. myös Wærness 1978; Julkunen 1989). Hollantilaiset Trudie Knijn ja Monique Kremer (1997) ovat puolestaan korostaneet naisten oikeutta omiin valintoihin siten, että palkkatyöhön osallistumisen lisäksi naisilla tulee olla oikeus myös hoiva-aikaan (ks. myös Lagergren ym. 1982). Joan Tronto (1993) ja Selma Sevenhuijsen (1998) ovat korostaneet hoivaa yleisinhimillisenä toimintana ja kehittäneet hoivaetiikan teoreettista mallia (ks. myös Koistinen 2003).

Kaiken kaikkiaan naistutkijoiden panos kansainvälisessä sosiaalipalvelu- ja hoivatutkimuksessa ja sen käsitejärjestelmien rakentamisessa on ollut niin vahva, ettei valtaviiran yhteiskuntatutkimuskaan ole voinut jättää heidän työtään huomioimatta (ks. esim. Esping-Andersen 1999). Myös teoreettisesti orientoitunut vammaistutkimus on

käyttänyt hyväkseen naistutkimuksen tuloksia ja näkökulmia. Vammaistutkijat ovat kuitenkin kohdistaneet naistutkimukseen myös tervää kritiikkiä. Tämän kritiikin mukaan naistutkimus on rajoittunut katsomaan sosiaalipalveluja ja hoivaa niiden antajien näkökulmasta ja kadottanut kokonaan niiden saajien näkökulman. Vammaiset naiset eivät esiinny naistutkimuksessa subjekteina tai naisina vaan pelkkänä taakkana omaishoitajille ja sosiaalipalvelutyöntekijöille eli heille, jotka naistutkimus on naisiksi tunnistanut (esim. Morris 1991; 1993; Begum 1992; Keith 1992).

Yhteiskuntatieteellinen vammaistutkimus rakentaa näkemyksensä vammaisuuden yhteiskunnallisen mallin varaan, jossa vammaisuuden ei nähdä johtuvan yksilön kehon tai mielen puutteista vaan yhteiskunnasta, joka ei sopeuta fyysisiä ja hallinnollisia rakenteitaan eikä kansalaistensa asenteita kaikkien ihmisten tarpeiden mukaisiksi (esim. Oliver 1986; Barnes & Mercer & Shakespeare 1999; Priestley 1999). Vammaistutkijoiden mukaan tutkimuksen pitäisi kiinnittää huomionsa ensi sijassa vammaisiin ja ikääntyneisiin ihmisiin ja heidän tarpeisiinsa, ei heidän avustajiensa tarpeisiin. Ensisijainen vaikutusvalta palvelujen sisältöön ja organisointiin tulee vammaistutkimuksen mukaan olla palvelun käyttäjällä itsellään, ei palvelun tarjoajalla. Kyse on yleisistä ihmisoikeuksista – siitä, voiko yksilö määrätä omasta elämästään ja sen arkipäivän kulusta. Vammaistutkijoiden kirjoituksissa joustamaton palvelujärjestelmä, joka pakottaa palvelujen tarvitsijat itse asiassa palvelemaan itseään, saa kuulla kunniansa. Sosiaalipalvelujen ja hoivan käsitteiden tarpeellisuus on vammaistutkimuksen piirissä asetettu myös kokonaan kyseenalaiseksi ja esitetty niitä korvattavaksi itsenäisen elämän käsitteellä.

Myös toiset teoreettisesti suuntautuneet yhteiskuntatutkimuksen alat kuten sosiaaligerontologia, kriittinen perhetutkimus ja lapsuuden sosiologia ovat tuoneet sosiaalipalvelututkimukseen uusia näkökulmia. Sosiaaligerontologia on kiinnittänyt katseensa iäkkäiden ihmisten asemaan yhteiskunnassa ja puhunut esimerkiksi uudesta sukupolvisopimuksesta (esim. Walker 1996; Arber & Attias-Donfut 2000). Kriittinen perhetutkimus on purkanut perhettä yksilötoimijoiksi, min-kä ansiosta sosiaalipalvelututkimuksessakin on alettu kiinnittämään huomiota eri perheenjäsenten erilaisiin tarpeisiin ja tilanteisiin (esim. Baldwin & Carlisle 1994; Niskanen 2000; Forsberg & Nätkin 2003). Lapsuuden sosiologia on korostanut erityisesti lasten näkemysten ja toimijuuden huomioimista (esim. Alanen 1993; Strandell 1994).

Teoreettisesti orientoitunut sosiaalipalvelututkimus on yleensä ollut luonteeltaan vahvan kriittistä. Naistutkimus, vammaistutkimus ja muut teoreettiset lähestymistavat eivät ole ottaneet sosiaalipalvelujen epäkohtia annettuina vaan tarkastelleet kriittisesti palvelujärjestelmän toimintaperiaatteita. Hermeneuttisen tiedonintressin lisäksi kyseisentyypisen sosiaalipalvelututkimuksen tavoitteet ovat monesti olleet emansipatorisia: tutkimuksella on haluttu edistää naisten ja las-

TEPPO KRÖGER

ten, vammaisten ja vanhojen ihmisten itsemääräämisoikeutta ja heidän tarpeidensa huomioimista.

Suomalaista sosiaalipalvelututkimusta voi kuitenkin tässä suhteessa nimittää varovaiseksi, sillä esimerkiksi brittitutkimukseen verrattuna kotimainen tutkimuksemme on ollut varsin kriittiköntä. Suomalaisessa palvelututkimuksessa palveluja on tyydytty pääosin kuvaamaan. Teoreettisesti orientoituneessa kotimaisessa sosiaalipalvelututkimuksessa ovat kylläkin näkyneet kansainvälisen feministisen tutkimuksen vaikutteet (esim. Anttonen 1989; Simonen 1990; Julkunen 1993; Tedre 1999). Sen sijaan vammaistutkimuksen näkökulmat ovat välittyneet hitaasti suomalaiseen palvelututkimukseen (ks. kuitenkin Niskanen 2000; Nouko-Juvonen 2000; Teittinen 2000; Metteri 2003b). Yhtenä suomalaisen yliopistotutkimuksen keskeisenä näkökulmana sosiaalipalveluihin on ollut niiden kehityshistorian tutkiminen (esim. Simonen 1990; Satka 1994; Rauhala 1996; Sipilä ym. 1996; Kröger 2000). Useassa tutkimushankkeessa on ylitetty sosiaalityön ja sosiaalipolitiikan oppiaineraja ja joskus on pyritty vieläkin laajempaan monitieteisyyteen (esim. Haverinen 1999; Lehto & Natunen 2002; AlaNikkola 2003).

Sosiaalipalvelujen hallinnollisesti orientoitunut tutkimus

Hallinnollisesti orientoituneella tutkimuksella tarkoitan tässä tutkimusta, jonka ensisijainen päämäärä on palvella hallintoa sosiaalipalvelujärjestelmän hallinnoimisessa ja kehittämisessä. Keskeisinä tutkimuskohteina tällä tutkimuksella ovat olleet palvelujärjestelmän palvelu-, ohjaus- ja rahoitusrakenteet. Aivan puhtaasta teknisestä tiedonintressistä ei kuitenkaan ole kysymys, sillä usein tämänlaisenkin tutkimuksen tuloksia voidaan käyttää muutenkin kuin vain sosiaaliteknologisesti – esimerkiksi poliittisiin tarkoituksiin (ks. Töttö 1982, 73).

Brittiläisessä sosiaalialan tutkimuksessa on vanha social administration -perinne, joka pyrkii juuri tarjoamaan vastauksia siihen, kuinka hyvinvointivaltion toimenpiteet tulisi hallinnollisesti ja taloudellisesti organisoida. Sosiaalipalvelututkimuksessa tätä perinnettä ovat edustaneet ensinnäkin sille erittäin tyypilliset palvelujärjestelmäkuvaukset, jotka nojaavat useimmiten palvelutilastoihin ja joskus myös historia-aineistoon (esim. Evandrou & Falkingham 1998; ks. myös Lagergren ym. 1982; Szebehely 2000). Myös alan vertailevassa tutkimuksessa tyypillisiä ovat teokset, joissa eri maiden järjestelmien kuvaukset seuraavat toinen toistaan (esim. Olmsted & Weikart 1989; Melhuish & Moss 1991; Hutten & Kerkstra 1996; Rostgaard & Fridberg 1998).

Tätä palvelututkimuksen hallinnollista perinnettä on Britanniassa 1980-luvun vaihteesta lähtien jatkanut osaltaan myös hyvinvoinnin tuotanto -tutkimussuuntaus, jossa tutkitaan sosiaalipalveluja niiden tehokkuuden ja tuottavuuden näkökulmasta. Kyseistä suuntausta ovat edustaneet etenkin Kentin yliopiston Personal Social Services Research Unit PSSRU:n tutkijat (esim. Knapp 1984; Davies & Challis 1986; Netten & Davies 1990; Bebbington & Kelly 1995; ks. myös Lagergren 1994). PSSRU:n tutkimuksissa palvelujärjestelmän aliresursointi on yleensä otettu annettuna ja tutkimustyö on keskittynyt sen selvittämiseen, mihin vähät resurssit kannattaisi kohdentaa, että niillä saavutettaisiin maksimaalinen hyöty. Suomessa hyvinvoinnin tuotanto -näkökulmaa on soveltanut lähinnä Marja Vaarama (1995).

Merkittävä osa Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen STAKESin tekemästä sosiaalipalvelututkimuksesta täyttää hallinnollisesti orientoituneen tutkimuksen tunnusmerkit. STAKES perustettiin juuri ennen 90-luvun lamaa ja samaan ajankohtaan osunutta sosiaali- ja terveydenhuollon desentralisaatiota. Palvelurakenteen muutosten seurannasta tuli yksi STAKESin keskeisimmistä tehtävistä (esim. Heikkilä 1993; Hänninen & Iivari & Lehto 1995; Viialainen & Lehto 1996; Lehto & Blomster 1999). Tämä sosiaali- ja terveyspalvelujen määrän ja laadun monitorointi on sittemmin institutionalisoitunut joka toinen vuosi julkaistavaksi palvelukatsaukseksi (esim. Heikkilä & Parpo 2002). Samaa seurantatehtävää suorittavat osaltaan myös Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton vuosittaiset Sosiaalibarometrit sekä Sosiaali- ja terveysministeriön ja Kuntaliiton organisoimat eri tutkimukset (esim. Laamanen & Kalland & Häppölä 1996; Leskinen & Laaksonen 1999; Eronen ym. 2002; Kunnallissalan Kehittämiskeskus 2002). Myös omaishoidosta ja sen tuesta laaditaan selvityksiä säännöllisin väliajoin (esim. Vaarama ym. 2003).

Hallinnolliset intressit ovat ohjanneet merkittävästi myös kansainvälistä sosiaalipalvelututkimusta (ks. Kröger 2001). Esimerkiksi kaikkien Euroopan Komission rahoittamien tutkimushankkeiden on määrä hyödyttää eurooppalaisten toimintapolitiikkojen rakentamista. Useat eurooppalaiset sosiaalipalveluprojektit ovat kohdistuneet etenkin ikääntyneiden ihmisten palveluihin ja omaishoittoon (esim. Nijkamp ym. 1990; Jamieson 1991; Jani-Le Bris 1993; Pacolet ym. 1999; ks. myös Daatland 1997; Kröger 2003). Myös OECD on tukenut vanhojen ihmisten palvelujen tutkimusta (esim. OECD 1996). Samoin lasten päivähoidon palvelujärjestelmät on Euroopan Unionin jäsenmaissa kartoitettu varsin tarkkaan, erityisesti Euroopan Lastenhoitoverkoston toimesta (esim. European Commission 1996a; 1996b).

Muutoinkin hyvin suuri osa kansainvälisestä sosiaalipalvelututkimuksesta on erikoistunut tiettyyn tarkkaan rajattuun palvelukenttään (ks. Kröger 2001). Vanhuspalveluiden tutkijat eivät yleensä ole tekemisissä lapsiperheiden palvelujen tutkijoiden kanssa vaan tutkimuksen kenttä on varsin erikoistunut (ks. kuitenkin Lewis 1998; Anttonen

TEPPO KRÖGER

& Baldock & Sipilä 2003; Kröger 2003). Näiden erikoisasiantuntijoiden raportit kuvaavat kansallisia palvelujärjestelmiä monesti pienimpiä yksityiskohtia myöten (esim. Hutten & Kerskra 1996). Niissä ei kuitenkaan yleensä kiinnitetä huomiota siihen yhteiskunnalliseen ja kulttuuriseen kontekstiin, josta kukin palvelujärjestelmä nousee. Väestörakenne on usein ainut muuttujaryhmä, jolla palvelujärjestelmää pyritään selittämään. Lisäongelman tämäntyyppiselle tutkimukselle muodostaa se, että yrityksistä huolimatta eri maiden sosiaalipalveluja koskevia tilastoja ei ole saatu keskenään vertailukelpoisiksi (ei edes Pohjoismaissa, ks. Szebehely 2003).

Tutkimustyyppinä nämä edellä mainitut tutkimukset edustavat useimmiten empiiristä sosiaalitutkimusta. Käsitteelliset avaukset ovat niissä yleensä toissijainen tavoite. Tärkeintä on ollut tarjota kuntien, valtion ja Euroopan Unionin hallinnolle ajantasaista tietoa palvelujärjestelmän tilasta.

Sosiaalipalvelujen käytäntöjen kehittämiseen orientoitunut tutkimus

Viime vuosikymmenten aikana Suomessa on toteutettu lukemattomia sosiaalipalvelujen kehittämishankkeita. Jo 1980-luvulla paikallisia kehittämishankkeita tuettiin valtiollisen rahoituksen ja ohjauksen avulla. 1990-luvulla desentralisaatio poisti valtionhallinnon käytöstä useimmat sen aiemmista ohjausinstrumenteista, mikä nosti informaatio-ohjauksen yhtäkkiä keskeiseen asemaan (ks. Kröger 1997). Kehittämistoiminnasta tuli tärkeä osa kuntiin kohdistettua informaatio-ohjausta ja kun STAKES vielä määriteltiin ennen kaikkea palvelujärjestelmän kehittäjäksi, oli tuloksena kehittämishankkeiden buumi (Seppänen-Järvelä 1999). STAKES onkin tuottanut merkittävän osan paitsi hallinnollisesti orientoituneesta myös kehittämiseen orientoituneesta suomalaisesta sosiaalipalvelututkimuksesta. Toisaalta kaikki sosiaalipalvelujen kehittämishankkeet eivät suinkaan ole olleet Sosiaalihuollituksen/STAKESin vetämiä. Myös kuntien keskusjärjestöt, sosiaali- ja terveystieteiden keskusjärjestöt ja läänit ovat olleet kehittämistoiminnan aktiivisia käynnistäjiä ja lisäksi monet hankkeet ovat saaneet alkunsa ja aloitteensa alhaalta, paikallistasolta. Palvelujen kehittämistoiminta on edelleenkin vilkasta mutta nykyisin huomattava osa siitä tapahtuu tuoreen sosiaalialan osaamiskeskusverkoston puitteissa.

Keskeinen suuntaus sosiaalipalvelujen kehittämishankkeissa on ollut tutkimustoiminnan ja kehittämistoiminnan lisääntyvä limittyminen. Osa Seppänen-Järvelän (1999, 131–136) haastattelemista kehittämishankkeista vetäneistä STAKESlasisista suhtautui epäilevästi tutkimustyön hyödyllisyyteen palvelukäytäntöjen kehittämisessä, mutta kehittämishanketutkimuksista on joka tapauksessa viimeisten 10–20

vuoden aikana kasvanut oma palvelututkimuksen lajinsa. Yhä useammasta kehittämisprojektista julkaistaan tutkimusraportti, jonka ajatellaan välittävän hankkeen kokemukset ja tulokset laajempaan käyttöön. Kehittämishanketutkimus on hallinnollisesti orientoitunutta tutkimustakin erikoistuneempaa. Useimmiten siinä keskitytään vain tiettyyn palveluun tai palvelukokonaisuuteen.

Tässä voidaan esimerkkeinä mainita vain muutamia lukuisista Suomessa toteutetuista sosiaalipalvelujen kehittämiseen orientoituneista tutkimuksista. Kotipalvelun kehittämiseksi toteutettiin 1980-luvulla laaja valtakunnallinen kehittämishanke, jonka tuloksia raportoitiin osa- ja loppuraporttein (esim. Viitala 1988). 1990-luvun vaihteessa vanhainkotihoidon ongelmia pyrittiin puolestaan ratkaisemaan useammallakin projektilla, joiden etenemistä seurattiin tutkimuksen keinoin (Viljaranta 1991; Elovainio & Sinervo 1994). Samoin päivähoitossa on toteutettu useita kehittämishankkeita (esim. Lahikainen & Rusanen 1991). Tuoreissa Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys YTY ry:n projektiraporteissa tarkastellaan kansalaisten ja palvelujärjestelmän suhteita ja niihin sisältyviä ongelmia (Metteri 2003a; 2003b).

Erityisesti on mainittava pitkäkestoinen hyvinvointipalvelujen kehittämiprojekti, jonka Lapin yliopisto toteutti Kemijärvellä yhteistyössä paikallisten palvelutoimijoiden kanssa. Hanke ylitti palvelujärjestelmän sektorirajat, sillä kehittämisen ja tutkimisen kohteina olivat samanaikaisesti niin kuntoutus ja toimeentulotukityö kuin työllistämistoimetkin. Lappilaisen kehittämishankkeen ympäriltä on syntynyt monia julkaisuja, jotka pitävät sisällään myös metodisia ja teoreettisia pohdintoja (esim. Hokkanen ym. 1991; Hokkanen 1993; Väärälä 1995; Pohjola & Hokkanen 1998).

Palvelukäytäntöjen kehittämiseen orientoituneella tutkimuksella on yhtymäkohtia hallinnollisesti orientoituneen tutkimuksen kanssa. Molemmat tekevät työtään ensisijaisesti hallinnolle tavoitteenaan palvelujärjestelmän kehittäminen. Siinä, missä hallinnollisesti orientoitunut tutkimus keskittyy palveluvolyymeihin ja kustannuksiin, kehittämistutkimus kuitenkin kiinnittää katseensa kenttätasolle, sosiaalipalvelujen arkipäivään. Tässä tutkimustyyppissä palvelujen käyttäjät esiintyvät muinakin kuin numeroina. Monet kehittämishankkeet ovat kohdentaneet huomionsa juuri asiakkaan asemaan ja sen kohentamiseen. Kehittämistutkimusta on siten lievän teknisen tiedonintressin lisäksi leimannut myös tietty emansipatorinen tiedonintressi.

Sosiaalipalvelujen tutkimuksen merkitys sosiaalityölle

Sosiaalityön ymmärtäminen IFSW:n määritelmän mukaisena laajana orientaationa johtaa näkemään palvelujärjestelmään vaikuttamisen yhdeksi sosiaalityön profession keskeiseksi tehtäväksi. Tämä näkemys vastaa myös suomalaista todellisuutta, sillä sosiaalipalvelujärjes-

telmämme kehittäminen on etenkin paikallistasolla paljolti juuri sosiaalityön koulutuksen saaneiden varassa. Vaikka Suomessa hyvinvointipalvelujen käyttäminen perustuukin vapaaehtoisuuteen ja monet palvelut ovat kaikkien saatavilla, palveluiden sisällöt ja toteutusmuodot ovat monesti joustamattomia ja sopivat huonosti ihmisten itsensä kokemuksiin tarpeisiin.

Sosiaalityö, joka ottaa sosiaalipalvelut kohteekseen, tarvitsee tietoperustakseen mahdollisimman monipuolisen käsityksen palvelujärjestelmästä. Hallinnollisesti orientoitunut sosiaalipalvelututkimus pystyy tarjoamaan tietoa palveluista niiden monia yksityiskohtia myöten. Tiedot palvelujen määrästä, laadusta ja kustannuksista ovat keskeisiä pyrittäessä vaikuttamaan palvelujärjestelmään. Ilman tätä tietoa palvelujen määrällisten ja laadullisten puutteiden paikallistaminen on vaikeaa. Toisaalta palvelujen ongelmista voidaan saada tietoa myös kehittämisprojektien kautta. Niiden tieto palvelujen käyttäjien asemasta ja tilanteesta on monesti tuotettu toimintatutkimuksen tai laadullisten menetelmien avulla. Kehittämistutkimuksen kautta sosiaalityö saa konkreettista ja kvalitatiivista tietoa täydentämään hallinnollisen tutkimuksen tarjoamaa abstraktia ja paljolti kvantitatiivista tietoa.

Palveluihin vaikuttamaan pyrkivä sosiaalityö tarvitsee kuitenkin myös teoreettisen sosiaalipalvelututkimuksen tarjoamia näkökulmia. Siinä, missä hallinnollinen ja käytäntöorientoitunut tutkimus osoittavat palvelujärjestelmän ongelmakohdat, teoreettisesti orientoitunut tutkimus kertoo, mitä ongelmille pitäisi tehdä, millaisia vaihtoehtoja on olemassa, mihin suuntaan voidaan pyrkiä. Emansipatoristen teorioiden ja käsitteiden ideaalimaailmoja ei koskaan voida saavuttaa mutta ne joka tapauksessa tarjoavat käsitteelliseen ajatteluun perustuvia suuntaviittoja. Teoreettisia ajattelumalleja on kuitenkin useita ja monesti ne kilpailevat keskenään, joten sosiaalityö joutuu lopulta itse valitsemaan oman suuntansa.

Yhtä lailla sosiaalityö tarvitsee palvelututkimusta myös silloin, kun se käyttää sosiaalipalveluja menetelmänään. Palvelutyö ei ole mahdollista ilman että tuntee ja hallitsee työvälineensä eli palvelujärjestelmän. Kehittämisorientoitunut tutkimus tarjoaa sosiaalityölle kaikkein käytäntöläheisintä tietoa palveluista ja niiden ongelmista. Hallinto-orientoitunut tutkimus puolestaan välittää tarpeelliset perustiedot palvelujärjestelmästä. Myös teoreettis-kriittinen käsitys palvelujärjestelmästä ja sen peruseriaatteista tukee osaltaan sosiaalityöntekijää hänen pyrkiessään rakentamaan asiakkaalleen tämän tarpeet ja toiveet mahdollisimman hyvin kattavan palvelukokonaisuuden.

Silloinkin, kun sosiaalityön ensisijainen tehtävä ei ole kehittää vaan tarjota palveluja, palvelujärjestelmä muodostaa joka tapauksessa sosiaalityön ammatillisen toiminnan kontekstin. Sosiaalityön vieraskentillä kuten terveydenhuollossa ja koulussa toimiessaan sosiaalityöntekijöiden on välttämätöntä tuntea toimintaympäristönsä. Sosi-

aalityön on vaikea pystyä toimimaan ilman perusteellista käsitystä organisaatiokontekstistaan myös sosiaalipalvelujärjestelmän sisällä, sosiaalityön kotikentällä. Teoreettisen ja hallinnollisesti orientoituneen sosiaalipalvelututkimuksen avulla sosiaalityö saa käsityksen toimintaympäristöstään ja sen rakenteista ja kehittämistutkimus puolestaan puhuu paljolti siitä samasta palvelujärjestelmän arkipäivästä, jonka keskellä sosiaalityöntekijät työtään tekevät.

Lopuksi

Sosiaalityön ammatti selvästikin tarvitsee palvelututkimusta. Palvelujärjestelmä on samanaikaisesti sekä sosiaalityön kohde ja menetelmä että sen konteksti. Niin teoreettisesti, hallinnollisesti kuin käytäntöjen kehittämiseenkin orientoitunut tutkimus tuottaa tietoa, josta on sosiaalityölle hyötyä. Sosiaalityö onkin enemmän hyödyntänyt kuin tuottanut palvelujärjestelmää koskevaa tietoa. Sosiologit ovat paljolti vastanneet teoreettisen palvelututkimuksen tekemisestä ja sosiaalipoliitikot ovat puolestaan olleet aktiivisia hallintoa palvelevan sosiaalipalvelututkimuksen tekijöitä. Kehittämistutkimusta on tehty hyvin monenlaisista lähtökohdista eivätkä siinä ole minkään tieteenalan akateemiset tavoitteet olleet keskeisiä.

Sosiaalityön tieteenala ei muutamaa yksittäistä tutkijaa lukuun ottamatta ole ollut palvelututkimuksen kentällä järin aktiivinen. Sosiaalityön tutkimuksen panosta kuitenkin tarvittaisiin sosiaalipalvelututkimuksessa. Sosiaalityön tutkimusala on kokonaisuudessaan hyvin moninainen pitäen sisällään hyvin erilaisia lähestymistapoja hyvin erilaisiin yhteiskunnallisiin teemoihin. Ammatillinen vuorovaikutus ja asiakkaan asema kuuluvat joka tapauksessa sosiaalityön tutkimuksen keskeisimpiin tutkimuskohteisiin. Sosiologeille ja sosiaalipoliitikoille nämä eivät yleensä ole päällimmäisiä kysymyksiä. Sosiaalipalvelututkimuksessa niiden käsittely onkin rajoittunut lähinnä kehittämis-orientoituneeseen tutkimukseen, jota ovat ohjanneet ensi sijassa muut kuin tieteelliset motiivit.

Kuluneen vuosikymmenen aikana sosiaalityön tutkimus on kuitenkin osoittanut, että työkäytäntöjen ja ammatillisen vuorovaikutuksen tutkimus voi olla samanaikaisesti sekä tieteellisesti korkeatasoista että käytännöllisesti hyödyllistä. Tällaista tutkimusta tarvittaisiin sosiaalipalveluista nykyistä enemmän. Sosiaalityöntekijöiden lisäksi sosiaalityön tutkimuksen olisi tärkeää ryhtyä analysoimaan myös muiden sosiaalialan ammattilaisten asiakastyötä. Sosiaalialan eri ammattien käytännön työn ja yhteistoiminnan tutkimus antaisi tutkimuksellista pohjaa myös edestakaisin vellovaan väittelyyn sosiaalialalla tarvittavista työnjaoista ja koulutuksellisista kvalifikaatioista. Vammais- ja vanhuspalvelujen käyttäjän aseman ja vaikutusmahdollisuuksien

tutkiminen olisi samoin välttämätöntä, jos kyseisistä palveluista halutaan todella saada asiakas- ja tarvelähtöisiä. Sosiaalityö ja sen opetus tarvitsivat myös nykyistä tarkennetumpaa tietoa eri palvelujärjestelmistä ammatillisen sosiaalityön toimintakonteksteina.

Suomessa sosiaalityön oppiaine itsenäistyi sosiaalipolitiikasta viime vuosikymmenen aikana rytinällä. Sosiaalipalvelujen tutkimuksen kannalta tiukka rajanveto sosiaalityön ja sosiaalipolitiikan tutkimuksen välille on kuitenkin ongelmallinen. Mikäli sosiaalipalvelut määritellään vain jomman kumman tieteenalan kohteeksi, seurauksena on sosiaalipalvelututkimuksen yksipuolistuminen tai vähintäänkin sen näkökulmien ja menetelmien monipuolistumisen hidastuminen. Sosiaalityön ammatti kuitenkin tarvitsee mahdollisimman monipuolista sosiaalipalvelututkimusta.

Kirjallisuus

- Alanen, Leena (1993) *Modern Childhood? Exploring the 'Child Question' in Sociology*. Jyväskylä: University of Jyväskylä, Institute for Educational Research, Research reports A:50.
- Ala-Nikkola, Merja (2003) *Sairaalassa, kotona vai vanhainkodissa? Etnografinen tutkimus vanhustenhuollon koti- ja laitoshoidon päätöksentekotodellisuudesta*. Tampere: Tampereen yliopisto, Acta Universitatis Tamperensis 972.
- Ala-Nikkola, Merja & Sipilä, Jorma (1996) *Yksilökohtainen palveluohjaus (case management) – uusi ratkaisu palvelujen yhteensovittamisen ikuisiin ongelmiin*. Teoksessa Anna Metteri (toim.) *Moniammatillisuus ja sosiaalityö*. Helsinki: Sosiaalityöntekijäin Liitto ry & Edita, 16–31.
- Ala-Nikkola, Merja & Valokivi, Heli (1997) *Yksilökohtainen palveluohjaus käytäntönä*. Helsinki: STAKES, Raportteja 215.
- Alber, Jens (1995) *A Framework for the Comparative Study of Social Services*. *Journal of European Social Policy* 5 (2), 131–149.
- Anttonen, Anneli (1989) *Valtiollisesta yhteisölliseen sosiaalipolitiikkaan*. Helsinki: Sosiaaliturvan Keskusliitto.
- Anttonen, Anneli (1990) *The Feminization of the Scandinavian Welfare State*. Teoksessa Leila Simonen (toim.) *Finnish Debates on Women's Studies*. Tampere: University of Tampere, Centre for Women's Studies and Gender Relations, Working Papers 2/1990, 3–25.
- Anttonen, Anneli & Baldock, John & Sipilä, Jorma (toim.) (2003) *The Young, the Old and the State: Social Care Systems in Five Industrial Nations*. Cheltenham & Northampton, MA: Edward Elgar.
- Anttonen, Anneli & Sipilä, Jorma (1996) *European Social Care Services: Is It Possible to Identify Models?* *Journal of European Social Policy* 6 (2), 87–100.
- Arber, Sara & Attias-Donfut, Claudine (toim.) (2000) *The Myth of Generational Conflict: The Family and State in Ageing Societies*. London & New York: Routledge.
- Baldwin, Sally & Carlisle, Jane (1994) *Social Support for Disabled Children and Their Families: A Review of the Literature*. Edinburgh: HMSO.
- Barnes, Colin & Mercer, Geoff & Shakespeare, Tom (1999) *Exploring Disability: A Sociological Introduction*. Cambridge & Malden: Polity Press.
- Bebbington, A. C. & Kelly, A. (1995) *Expenditure Planning in the Personal Social Services: Unit Costs in the 1980s*. *Journal of Social Policy* 24 (3), 285–411.
- Begum, Nasa (1992) *Disabled Women and the Feminist Agenda*. *Feminist Review* 40, 70–84.
- Cree, Vivienne E. (2002) *The Changing Nature of Social Work*. Teoksessa Robert Adams & Lena Dominelli & Malcolm Payne (toim.) *Social Work: Themes, Issues and Critical Debates*. 2nd Edition. Basingstoke & New York: Palgrave, 20–29.

- Daatland, Svein Olav (toim.) (1997) *De siste årene. Eldreomsorgen i Skandinavia 1960–95*. Oslo: NOVA, Rapport 22/97.
- Davies, Bleddyn & Challis, David (1986) *Matching Resources to Needs in Community Care*. Aldershot: Gower.
- Eliasson, Rosmari (1994) Omsorg som lönearbete – och som forskningsfält. *Socialvetenskaplig tidskrift* 1 (1), 76–82.
- Elovainio, Marko & Sinervo, Timo (1994) Vanhainkotien kehittämisen seuranta tutkimus. Helsinki: STAKES, Tutkimuksia 44.
- Eronen, Anne & Kinnunen, Petri & Selkälä, Arto & Siltaniemi, Aki & Särkelä, Riitta (2002) *Sosiaalibarometri 2002. Hyvinvointipalvelujen tuottajien ajankohtainen tilanne ja näkemys kansalaisten hyvinvoinnista*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan Keskusliitto ry.
- Esping-Andersen, Gøsta (1990) *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press.
- Esping-Andersen, Gøsta (1999) *Social Foundations of Postindustrial Economies*. Oxford: Oxford University Press.
- European Commission (1996a) *A Review of Services for Young Children in the European Union 1990–1995*. Brussels: European Commission, European Commission Network on Childcare and Other Measures to Reconcile Employment and Family Responsibilities.
- European Commission (1996b) *School-age Childcare in the European Union*. Brussels: European Commission, European Commission Network on Childcare and Other Measures to Reconcile Employment and Family Responsibilities.
- Evandrou, Maria & Falkingham, Jane (1998) *The Personal Social Services*. Teoksessa Howard Glennerster & John Hills (toim.) *The State of Welfare: The Economics of Social Spending*, 2nd Edition. Oxford: Oxford University Press, 189–256.
- Finch, Janet & Groves, Dulcie (toim.) (1983) *A Labour of Love: Women, Work and Caring*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Forsberg, Hannele & Nätkin, Ritva (toim.) (2003) *Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä*. Helsinki: Gaudeamus.
- Glendinning, Caroline (1983) *Unshared Care: Parents and Their Disabled Children*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Glendinning, Caroline (1992) *The Costs of Informal Care: Looking Inside the Household*. London: HMSO.
- Gustavsson, Siv (1994) *Childcare and Types of Welfare States*. Teoksessa Diane Sainsbury (toim.) *Gendering Welfare States*. London & Thousand Oaks & Delhi: Sage Publications, 45–61.
- Haverinen, Riitta (1999) *Palvelusitoumukset ja hyvinvointivaltion palvelujärjestelmän käänne*. Helsinki: STAKES, Tutkimuksia 106.
- Heikkilä, Matti (1993) *Kuntien sosiaali- ja terveydenhuolto talousahdingossa. Kriisejä ja selviämistrategioita*. Teoksessa Heikkilä, Matti ym.: *Hyvinvoinnin päätepysäkillä?* Helsinki: STAKES, Raportteja 128, 57–104.
- Heikkilä, Matti & Parpo, Antti (toim.) (2002) *Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelukatsaus 2002*. Helsinki: STAKES, Raportteja 268.
- Hokkanen, Liisa (1993) *Näkökulmia hyvinvointipalvelujen tutkimukseen*. Rovaniemi: Lapin yliopisto, Täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja 39.
- Hokkanen, Liisa & Kinnunen, Petri & Pohjola, Anneli & Urponen, Kyösti & Väärälä, Reijo (1991) *Palvelutilkuista yhteiseen työhön*. Rovaniemi: Lapin yliopisto, Täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja 32.
- Hutten, Jack & Kerskra, Ada (1996) *Home Care in Europe: A Country-Specific Guide to Its Organization and Financing*. Aldershot: Arena.
- Hänninen, Sakari & Iivari, Juhani & Lehto, Juhani (toim.) (1995) *Hallittu muutos sosiaali- ja terveydenhuollossa?* Helsinki: STAKES, Raportteja 182.
- IFSW 2000 International Federation of Social Workers. <http://www.ifsw.org/Publications/4.6fi.pub.html> (viitattu 25.5.2004).
- Jamieson, Anne (toim.) (1991) *Home Care for Older People in Europe*. Oxford: Oxford University Press.
- Jani-Le Bris, Hannelore (1993) *Family Care of Dependent Older People in the European Community*. Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions.

- Julkunen, Raija (1989) Sosiaalipolitiikan klassikkojen vaietut naiset. *Sosiaalipolitiikka* 14, 9–22.
- Julkunen, Raija (1993) *Palveluvaltio ja sosiaaliset oikeudet*. Teoksessa Veli Pelkonen (toim.) *Hyvinvointioikeus*. Helsinki: Suomen Kaupunkiliitto & Suomen Kuntaliitto, 163–189.
- Keith, Lois (1992) Who Cares Wins? Women, Caring and Disability. *Disability, Handicap & Society* 7 (2), 167–175.
- Knapp, Martin (1984) *The Economics of Social Care*. London: Macmillan.
- Knijn, Trudie & Kremer, Monique (1997) Gender and the Caring Dimension of Welfare States: Towards Inclusive Citizenship. *Social Politics* 4 (3), 328–361.
- Koistinen, Pertti (2003) Hoivan arvoitus. Tampere: Vastapaino.
- Kröger, Teppo (1997) Hyvinvointikunnan aika. Kunta hyvinvointivaltion sosiaalipalvelujen rakentajana. Tampere: Tampereen yliopisto, *Acta Universitatis Tamperensis* 561.
- Kröger, Teppo (2000) Paikallishistoria sosiaalipalvelujen tutkimuksen menetelmänä. Teoksessa Synnöve Karvinen & Tarja Pösö & Mirja Satka (toim.) *Sosiaalityön tutkimus. Metodologisia suunnistuksia*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, *SoPhi* 48, 68–95.
- Kröger, Teppo (2001) Comparative Research on Social Care: The State of the Art. Brussels: European Commission. (Myös www.uta.fi/laitokset/sospol/soccare/)
- Kröger, Teppo (toim.) (2003) *Families, Work and Social Care in Europe*. Brussels: European Commission. (Myös www.uta.fi/laitokset/sospol/soccare/)
- Kröger, Teppo & Anttonen, Anneli & Sipilä, Jorma (2003) Social Care in Finland: Weaker and Stronger Forms of Universalism. Teoksessa Anneli Anttonen & John Baldock & Jorma Sipilä (toim.) *The Young, the Old and the State: Social Care Systems in Five Industrial Nations*. Cheltenham & Northampton, MA: Edward Elgar, 25–54.
- Kunnallisan Kehittämissäätiö (2002) Kansalaismielipide ja kunnat. *Ilmapuntari* 2002. Vammala: Kunnallisan Kehittämissäätiö.
- Laamanen, Ritva & Kalland, Mirjam & Häppölä, Anja (1996) *Palvelurakennemuutos ja sen onnistuneisuuden arviointi*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, *Julkaisuja* 1996:8.
- Lagergren, Märten (1994) Allocation of Care and Services in an Area-Based System for Long-Term Care of Elderly and Disabled People. *Aging and Society* 14 (3), 357–381.
- Lagergren, Märten & Lundh, Lena & Orkan, Minga & Sanne, Christer (1982) *Tid för omsorg*. Stockholm: LiberFörlag.
- Lahikainen, Anja Riitta & Rusanen, Erja (1991) *Uuteen päivähoitoon?* Helsinki: Gaudeamus.
- Lehto, Juhani & Blomster, Peter (1999) 90-luvun lama ja sosiaali- ja terveystalouselämyksen suunta. *Yhteiskuntapolitiikka* 64 (3), 207–221.
- Lehto, Juhani & Natunen, Kari (toim.) (2002) *Vastaamme vanhusten hyvinvoinnista. Sosiaali- ja terveystalouselämyksen sopeuttaminen ikääntyneiden tarpeisiin*. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Leskinen, Anne & Laaksonen, Hannele (1999) *Vanhusten ja vammaisten sosiaalipalvelut muutoksessa?* Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Lewis, Jane (1992) Gender and the Development of Welfare Regimes. *Journal of European Social Policy* 2 (3), 159–173.
- Lewis, Jane (toim.) (1998) *Gender, Social Care and Welfare State Restructuring in Europe*. Aldershot: Ashgate.
- Lister, Ruth (1994) 'She has other duties': Women, Citizenship and Social Security. Teoksessa Sally Baldwin & Jane Falkingham (toim.) *Social Security and Social Change: New Challenges to the Beveridge Model*. Hemel Hempstead: Harvester Wheatsheaf, 31–44.
- Melhuish, Edward & Moss, Peter (toim.) (1991) *Day Care for Young Children: International Perspectives*. London & New York: Tavistock/Routledge.
- Metteri, Anna (toim.) (2003a) *Asiakkaan ääntä kuunnellen*. Kitkakohdista kehittämisestä. Helsinki: Sosiaali- ja terveystalouselämyksen yhteistyöyhdistys YTY ry & Edita.
- Metteri, Anna (toim.) (2003b) *Syntykö luottamusta? Sairastaminen, kansalainen ja palvelujärjestelmä*. Helsinki: Sosiaali- ja terveystalouselämyksen yhteistyöyhdistys YTY ry & Edita.
- Morris, Jenny (1991) 'Us' and 'Them'? Feminist Research, Community Care and Disability. *Critical Social Policy* 11, 22–39.
- Morris, Jenny (1993) *Independent Lives? Community Care and Disabled People*. Basingstoke: Macmillan.

- Netten, Ann & Davies, Bledbyn (1990) The Social Production of Welfare and Consumption of Social Services. *Journal of Public Policy* 10 (3), 331–347.
- Nijkamp, Peter & Pacolet, Jozef & Spinnewyn, Hilde & Vollering, Ans & Wilderom, Celeste & Winters, Sien (1990) Services for the Elderly in Europe: A Cross-National Comparative Study. Leuven: Katholieke Universiteit Leuven & Vrije Universiteit Amsterdam.
- Niskanen, Mika (2000) Toimivatko palvelut? Liikuntavammaisten lasten perheiden kokemuksia, toiveita ja tarpeita kodin ulkopuolelta saatujen palvelujen suhteen. Helsinki: Invalidiliitto, Julkaisuja R.3.2000.
- Nouko-Juvonen, Susanna (2000) Kehitysvammopalvelut ja muutoksen vuosikymmen. Helsinki: Kehitysvammaliitto, Valtakunnallisen tutkimus- ja kokeiluuyksikön julkaisuja 80.
- OECD (1996) Caring for Frail Elderly People: Policies in Evolution. Paris: OECD, Social Policy Studies No. 19.
- Oliver, Mike (1986) Social Policy and Disability: Some Theoretical Issues. *Disability, Handicap & Society* 1 (1), 5–17.
- Olmsted, Patricia & Weikart, David (1989) How Nations Serve Young Children: Profiles of Child Care and Education in 14 Countries. Ypsilanti: The High/Scope Press.
- Orloff, Ann Shola (1993) Gender and the Social Rights of Citizenship: The Comparative Analysis of Gender Relations and Welfare States. *American Sociological Review* 58 (3), 303–328.
- Pacolet, Jozef & Bouten, Ria & Lanoye, Hilde & Versieck, Katia (1999) Social Protection for Dependency in Old Age in the 15 EU Member States and Norway. Brussels: European Commission.
- Pohjola, Anneli & Hokkanen, Liisa (toim.) (1998) Projektit paikallisena jatkuvuutena. Rovaniemi: Lapin yliopisto, Täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja 56.
- Priestley, Mark (1999) Disability Politics and Community Care. London & Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.
- Rauhala, Pirkko-Liisa (1996) Miten sosiaalipalvelut ovat tulleet osaksi suomalaista sosiaaliturvaa? Tampere: Tampereen yliopisto, Acta Universitatis Tamperensis A 477.
- Rostgaard, Tine & Fridberg, Torben (1998) Caring for Children and Older People: A Comparison of European Policies and Practices. Copenhagen: The Danish National Institute of Social Research.
- Satka, Mirja (1994) Sosiaalinen työ peräänkatsojamiehestä hoivayrittäjäksi. Teoksessa Jouko Jaakkola & Panu Pulma & Mirja Satka & Kyösti Urponen: Armeliaisuus, yhteisöapu, sosiaaliturva. Suomalaisten sosiaalisen turvan historia. Helsinki: Sosiaaliturvan Keskusliitto, 261–339.
- Seppänen-Järvelä, Riitta (1999) Luottamus prosessiin. Kehittämistyön luonne sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: STAKES, Tutkimuksia 104.
- Sevenhuijsen, Selma (1998) Citizenship and the Ethics of Care. London: Routledge.
- Simonen, Leila (1990) Contradictions of the Welfare State, Women and Caring: Municipal Homemaking in Finland. Tampere: University of Tampere, Acta Universitatis Tamperensis A 259.
- Sipilä, Jorma (1989) Sosiaalityön jäljillä. Helsinki: Tammi.
- Sipilä, Jorma (toim.) (1997) Social Care Services: The Key to the Scandinavian Welfare Model. Aldershot: Avebury.
- Sipilä Jorma & Ketola, Outi & Kröger, Teppo & Rauhala, Pirkko-Liisa (1996) Sosiaalipalvelujen Suomi. Helsinki: WSOY.
- Strandell, Harriet (1994) Sociala mötesplatser för barn. Aktivitetsprofiler och förhandlingsskulturer på daghem. Helsinki: Gaudeamus.
- Szebehely, Marta (1995) Vardagens organisering. Om vårdbiträden och gamla i hemtjänsten. Lund: Arkiv.
- Szebehely, Marta (toim.) (2000) Välfärd, vård och omsorg. Stockholm: Fritzes, SOU 2000:38.
- Szebehely, Marta (toim.) (2003) Hemhjälp i Norden – illustrationer och reflektioner. Lund: Studentlitteratur.
- Tedre, Silva (1999) Hoivan sanattomat sopimukset. Tutkimus vanhusten kotipalvelun työntekijöiden työstä. Joensuu: Joensuun yliopisto, Yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja 40.
- Teittinen, Antti (2000) Miten tutkia vammaisuutta yhteiskunnallisena kysymyksenä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Sosiologian julkaisuja 65.

TEPPO KRÖGER

- Tronto, Joan (1993) *Moral Boundaries: A Political Argument for an Ethic of Care*. New York: Routledge.
- Twigg, Julia (toim.) (1992) *Carers: Research and Practice*. London: HMSO.
- Töttö, Pertti (1982) Jürgen Habermas ja kriittisen teorian perintö. *Uudistuva ihmiskunta* 3, 72–79.
- Ungerson, Clare (1987) *Policy is Personal: Sex, Gender and Informal Care*. London: Tavistock.
- Vaarama, Marja (1995) Vanhusten hoivapalvelujen tuloksellisuus hyvinvoinnin tuotanto – näkökulmasta. Helsinki: STAKES, Tutkimuksia 55.
- Vaarama, Marja & Voutilainen, Päivi & Manninen, Milla (2003) Omaishoidon tuki sosiaalipalveluna. Selvitys omaishoidon tuesta ja sen vaihtelusta 1994–2002. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, Selvityksiä 2003:8.
- Viaalainen, Riitta & Lehto, Juhani (toim.) (1996) Sosiaali- ja terveyspalvelujen rakennemuutos. Laitoshoidon vähentämisestä avopalvelujen kehittämiseen. Helsinki: STAKES, Raportteja 192.
- Viitala, Kaija (1988) Kotipalvelutyö muutoksessa. Helsinki: Sosiaalihallitus, Raporttisarja Nro 19/1988.
- Viljaranta, Liisa (1991) Vanhainkotielämä yksilölliseksi. Työntekijät arjen vaihtoehtoja etsimässä. Helsinki: Sosiaaliturvan Keskusliitto.
- Väärälä, Reijo (toim.) (1995) Asiakkaat verkossa? Rovaniemi: Lapin yliopisto, Täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja 44.
- Walker, Alan (toim.) (1996) *The New Generational Contract*. London: UCL Press.
- Wærness, Kari (1978) *The Invisible Welfare State: Women's Work at Home*. *Acta Sociologica* 21, 193–206.
- Wærness, Kari (1985) *Caring as Women's Work in the Welfare State*. Teoksessa Harriet Holter (toim.) *Patriarchy in a Welfare Society*. Oslo: Universitetsforlaget, 67–97.
- Wærness, Kari (1987) *On the Rationality of Caring*. Teoksessa Anne Showstack Sassoon (toim.) *Women and the State*. London: Unwin Hyman, 207–234.